

Négy boldog ember

(Fotótörténeti vígjáték)

Történik: Buda-Pesten, az 1870-es évek elején
Szereplők:

Christ Anna, fényképésznő
Borsos József, festőművész, fényképész
Szóts Albert Kolozsvárról
Dr. Kresz Géza, orvos

Dr. Kresz Géza – született Pest, 1846. Orvosi oklevelét 1871-ben Pesten szerezte meg, de két évvel később Bécsben sebészdoktori oklevelet is szerzett. Hazatérve Budapesten az V. kerületben szolgált, ahol tisztii főorvos is lett. 1887-ben szervező munkája folytán kezdte meg működését az Önkéntes Mentőegyesület. Folyamatosan tovább dolgozott a mentés fejlesztésén, múzeumot és lapot is alapított. – A főszerk.

Első jelenet

Szín: Borsos József műhelye a pesti Belvárosban, a Deák Ferenc utca 4.-ben. A festő-fényképész pazarlóan berendezett, tetőtéri atelier-jébe egy fiatal férfi érkezik. Keresztülhalad az előtérben – ahol a retusőr és a fogadóember tevékenykedik –, majd a kék selyemfüggönyös lépcsőn felmegy a felvételi terembe.

A kissé már kopaszodó, bajuszos Mester csizmát, világos színű, zsinóros nadrágot, keskeny reveres, hosszú szalonkabátot és tízgombos mellényt visel. Régi ismerősként üdvözli az érkezőt.

– Adjonisten! Egy kedves ismerős! Mi járatban errefelé...? (Csak tudnám a nevét – morgogja félre.)

– Fogadjisten, kedves Mester, dr. Kresz Géza vagyok – feleli a szokatlanul jó hallású ügyfél. Bátorkodom folyamodni, hogy Ön örökítse meg szerény vonásaimat!

Borsos megnyugszik, teszi a dolgát; bebújik a hatalmas dobozban lévő, tekintélyes rézcsővel ellátott kamera mögé, sokáig igazgatja fején a fekete kendőt, és az alól kiált ki néhány direktívát.

– Most jobbra! Kissé emelje a fejét! Kéretik

Dr. Kresz Géza portréja, (a hátoldalon autográf ajánlással), Borsos József felvétele az 1870-es évek elejéről, albumin vizitkép, 54×86 mm

nyitott szemmel, sugárzó arccal, derűsen a jövőbe tekinteni!

– Az nem lesz nehéz – mondja zárt szájjal, halkán az orvos, és arra gondol: huszonhat éves vagyok, még előttem az élet.

A műveletek után dr. Kresz óvatosan az ár feől érdeklődik, majd mikor az összeget meghallja, kissé elsápad, és arra gondol, mégiscsak igazat írhatott az újság abban a múltkori cikkben. (1871–72-ben harminchárom pesti fényképész 2755 aranyforint adót fizetett be. Ehhez egyetlen – bár meg nem nevezett, de borsos áron dolgozó – mester több mint 750 forinttal járult hozzá...)

Második jelenet

Szín: szerényen berendezett szalon, ahol két – meglepő módon egymásra kissé hasonlító – férfi ül egy némileg roskatag asztalnál. Mindketten hátrafésülve hordják sűrű hajzatukat, amitől homlokuk dacosan fénylő. Bajuszuk és szakálluk azonos hosszúságú, de az egyikükében ifjonti kora ellenére már egy-két őszes szál is világít. Lavalliére-nyakkendő és széles reveres, sötét zakót viselnek. Az idősebb a tél miatt a sötétszürke kabát alá fekete mellényt is magára öltött.

– Drága barátom! Az 1873-as, remélhetőleg Isten áldotta új esztendő alkalmából megajándékozhatom önt egy engem ábrázoló, művészi arcképpel? Nem kisebb artista készítette, mint Bécs egykor kedvelt festője, a Szépjuhászné fogadó tulajdonosa, Borsos József...! – kérdi az ifjú orvos.

– Részemről a megtiszteltetés, de természetesen kérem ellátni saját kezű dedikációjával! – feleli boldogan a Kolozsvárról érkezett rajongó.

– Való igaz! Ide a kalamárist! – kiáltja az orvos, és máris belemártja a tollat. – „Kedves Szóts Albert barátomnak, dr. Kresz Géza 873. 1/1.” – olvassa fennhangon a leírtakat.

– Nagyon köszönöm, barátom! – mondja Szóts, miközben arra gondol: eltévesztette a nevet; eddig csak kimondva hallotta, de leírva nem látta...

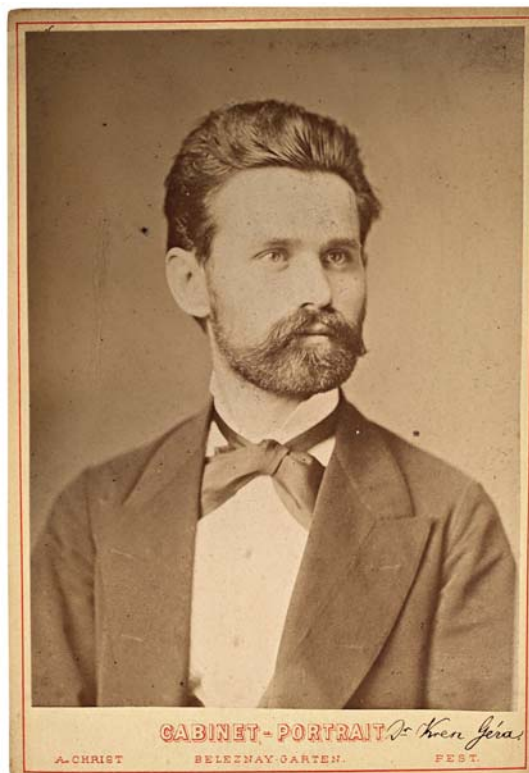
Harmadik jelenet

Szín: Christ Anna fényképésznő műterme Pesten, a Beleznay-kertben. Az orvos jókedvűen lépked az Ötpacsirta utcai bejárat felé, arra gondol: nem a Kerepesi útról megy be az atelier-be. A művésznő talpig feketébe öltözött – hiába, no –, még csak nemrégiben vált ki az üzletből Fajth János, és ez kicsit az özvegység érzetét kelti benne. Most hirtelen el is dönti: képei hátoldalán ezentúl ugyan nem szerepelteti Fajth nevét, de a „Fényképészeti műtermük” többes száma még marad egy ideig...

– Hódolatteljes kézcsókom, drága asszonyom! – szól kedvesen mosolyogva az orvos.

– Még lány vagyok! – érkezik a váratlan riposzt.

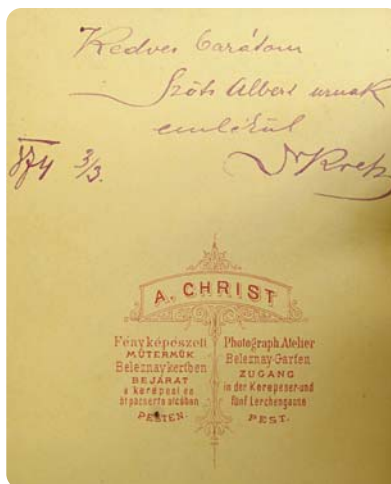
– Elnézését kérem, ebben a csekély világításban nem jól láttam! De remélem, ez a halovány fény nem bír gátló befolyással az ön művészetére – kérdi az orvos aggodást tetteve.

Dr. Kresz Géza portréja, Christ Anna felvétele az 1870-es évekből, albumin kabinetkép, 103×143 mm

– Oda üljön, kérem – mondja hirtelen határozottsággal a fényképésznő.

Az orvos megadóan engedelmeskedik, és megpróbál a képen is derűs maradni. Érdekes, csak másfél év telt el azóta, hogy Borsosnál jártam – gondolja, és a legszívesebben megigazítaná szakállát, hogy egy-két őszülő szálát eltakarjon. Közben már a dedikációra gondol, és arra, hogy most jobban figyel a leírtakra: „Kedves barátom Szóts Albert urnak emlékéül, dr. Kresz. 874. 3/3.”

A fenti kép hátoldala, dr. Kresz Géza ajánlásával, alatta Christ Anna üzletének adatai

Utójáték,

mely szintén Budapesten játszódik, a 21. század második évtizedében. Magángyűjtő (=szerző) évtizedek óta rokonszenvvel figyeli a régi fényképeket, Borsos József munkáira még az 1971-es emlékkiállítás idején figyelt fel. Egy régiség-

Szóts Albert portréja. Hátoldalon 1874. szeptemberi dátum. Veress Ferenc (Kolozsvár) felvétele, albumin vizitkép, 54×91 mm

kereskedőnél több tucat 19. századi, kisméretű fényképet talál, melyek a kézzel rájuk írt korabeli feliratok szerint legnagyobb részben a kolozsvári Szóts család tagjait, barátait vagy ismerőseit ábrázolják. Néhányat megvásárol, olyik-másik szerinte a kelleténél drágábbnak tűnik... A fényképészek viszont a kor legjobbjai, így például a szakfolyóiratot is kiadó kolozsvári Veress Ferenc vagy a pestiek közül Simonyi Antal, Bor-

szos és Christ Anna. Utóbbiról, valamint Szótsékről alig tudni adatot. Két, dr. Kresz Gézát ábrázoló kép kapcsán – ismereteit bővítendő – a gyűjtő személyesen felkeres néhány fővárosi múzeumot. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár egy korabeli fényképet őriz az ötvenegy éves dr. Kresz Gézáról, ezt Ellinger Ede készítette, és 1897. november 1-jei dátum szerepel rajta. A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárában két fotó található, ezek azonban 20. századi reprodukciók.

Névadójáról a legtöbb korabeli, az 1890-es évekből származó felvételt a Kresz Géza Mementómúzeum birtokolja. Egyet a városképeiről ismert Klösz György készített, négyet az Újvilág utcában tevékenykedő Erdélyi Mór (1866–1934). Ezek közül az egyiket felhasználták dr. Kresz 1895-ben kiállított igazolványához. A tárlókban elhelyeztek még egy 1860-as évek végén készített tréfás beállítású csoportképet is, de az nem korabeli másolat, hanem harminc évvel későbbi reprodukció.

Magángyűjtő végül megnyugszik, mert vizsgálódásai során azt tapasztalja: fotó- és művelődéstörténeti értékre, kordokumentumra tett szert, mivel dr. Kresz 1870-es évekbeli derűs arckifejezése közgyűjteményi portrén nem látható.

Életrajzi adalékok

Szótsék: a család az 1870-es években Kolozsvárott élt. Christ Anna: 1870 és 1882 között Fajth Jánossal, illetve önállóan Pest-Budán, a Beleznay-kertben működő fényképész.

Borsos József (1821–1883): a magyar biedermeier festészet jelentős képviselője. Bécsben tanult, de Magyarországgal nem szakadt meg a kapcsolata. Bizonyíték erre legismertebb képe, az 1848-ban festett Nemzetőr. Érzelmes életképeket, zsánerképeket és arcképeket festett. 1862-ben hazatért, majd fényképészműtermet nyitott, amely különböző társakkal és helyszíneken másfél évtizeden keresztül működött.

A reprodukciókat – a tulajdonában lévő fotókról – a szerző készítette.

FEJÉR ZOLTÁN

„Az, hogy bármit megtehetsz, még nem jogosít fel rá.”

(Talleyrand)